Mobil aragatnaşyk operatorlarynyň hyzmat bahalaryna we bäsleşigine täsir edýän faktorlar häzirki zaman telekommunikasiýa bazarynyň ykdysady gurluşynda aýratyn ähmiýete eýedir. Hyzmatlaryň bahasynyň kesgitlenmegi diňe bir aragatnaşyk kompaniýalarynyň ykdysady syýasatyna bagly bolman, eýsem bazardaky umumy bäsleşik derejesine, tehnologik ösüşe, devlet düzgünleşdiriş syýasatyna, sarp edijileriň isleglerine, hyzmatlaryň hili we özara çalşygy ýaly birnäçe möhüm üýtgeýänlere bagly bolýar. Telekommunikasiýa ulgamy häzirki döwürde ykdysadyýetiň iň çalt ösýän we uly maýa goýumlary talap edýän pudaklarynyň biridir. Şeýlelikde, bu ulgamda hyzmatlaryň bahalarynyň nähili emele gelýändigini we bäsleşigiň nämä esaslanýandygyny ylmy taýdan seljermek möhüm we wajyp bolup durýar.

Bazaryň gurluşy mobil operatorlaryň hyzmat bahalaryna gönüden-göni täsir edýän ilkinji möhüm faktorlaryň biridir. Eger bazarda bir ýa-da iki operator hökmürowan ýagdaýda durýan bolsa, onda bahalaryň kesgitlenmegi köplenç bazaryň konsentrasiýa derejesine bagly bolýar. Konsentrasiýa derejesi näçe ýokary bolsa, bahalaryň emele gelmegi köp ýagdaýda operatorlaryň özara syýasatlaryna bagly bolýar we sarp edijiler üçin alternatiwleriň sany az bolýar. Gaýtam, bazarda birnäçe operator hereket edýän ýagdaýynda bäsleşik güýçlenýär, bu bolsa hyzmatlaryň bahalarynyň peselmegine, hyzmatlaryň hiliniň ýokarlanmagyna we müşderi taýdan has köp mümkinçilikleriň döremegine sebäp bolýar. Şeýlelikde, bazar gurluşynyň liberallaşdyrylmagy, täze operatorlaryň bazara girmäge mümkinçilikleriniň döredilmegi bahalaryň bäsdeşlik arkaly kadalaşmagyna getirýär.

Tehnologik ösüş hem mobil aragatnaşyk hyzmatlarynyň bahalaryna uly täsir edýär. GSM, 3G, 4G we häzirki wagtda giňden ýaýran 5G tehnologiýalary operatorlaryň maýa goýum göwrüminiň artmagyna sebäp bolýar. Täze tehnologiýa ornaşdyrmak üçin bazalar stanasiýalary, tor enjamlary, optiki süýüm liniýalary, serwer ulgamlary ýaly infrastrukturalara maýa goýulýar. Şonuň üçin tehnologiýanyň täze derejesi näçe ýokary bolsa, başlangyç çykdajylar hem şonça köp bolýar. Şeýlelikde, hyzmat bahalary käte maýa goýum çykdajylarynyň öwezini dolmak maksady bilen belli bir derejede ýokary saklanyp bilner. Emma beýleki bir tarapdan tehnologik ösüş hyzmatlaryň hilini ýokarlandyrýar, geçirijilik kuwwatyny artdyrýar, has köp müşderä hyzmat bermäge mümkinçilik berýär. Bu bolsa uzak möhletleýin döwürde hyzmat bahalarynyň peselmegine we bäsleşigiň güýçlenmegine sebäp bolýar.

Döwlet düzgünleşdiriş syýasaty mobil operatorlaryň hyzmat bahalaryna täsir edýän iň möhüm faktorlaryň biridir. Käbir ýurtlarda döwlet bahalary gönüden-göni düzgünleşdirip biler ýa-da bahalaryň emele gelmeginde belli bir çäkler goýup biler. Mundan başga-da, radio ýygylyklarynyň paýlanylyşy, litsenziýalaryň berilişi, salgyt syýasaty we daşary ýurt maýa goýumlaryna degişli düzgünler operatorlaryň çykdajylar gurluşyna we netijede hyzmat bahalaryna täsir edýär. Meselem, radio ýygylyklary üçin ýokary töleg talap edilýän bolsa,

Все права защищены

operatorlar bu çykdajylary dolmak üçin öz hyzmatlarynyň bahalaryny ýokarlandyrmaly bolup bilerler. Şol bir wagtda, döwlet ähli operatorlara deň mümkinçilikleri döredýän bolsa, bazar bäsleşigi artýar, bu bolsa bahalaryň peselmegine we hyzmatlaryň hiliniň ýokarlanmagyna getirer. Şeýlelikde, döwlet düzgünleşdirme syýasaty bazaryň sagdyn we bäsdeşlikli işlemegini üpjün edýän iň esasy faktorlaryň biridir.

Sarp edijileriň islegleri we olaryň bazardaky täsiri hem mobil operatorlaryň bahalaryna täsir edýän möhüm üýtgeýjilerdendir. Täze döwürde ulanyjylar diňe arzan hyzmatlary däl, eýsem ýokary tizlikli interneti, giň öwrümli paketleri, hyzmatlaryň durnuklylygyny we hyzmatlaýyn goldaw derejesini talap edýärler. Mobil aragatnaşyk hyzmatlarynyň ulanylyşynyň artmagy bilen sarp edijileriň habarlylygy hem ýokarlanýar. Bu bolsa operatorlaryň bahalaryny kesgitlemekde müşderiniň garaşmalaryny has göz öňünde tutmagyny talap edýär. Sarp edijiler bahanyň özüne laýyk hyzmat almak isläp, hyzmatlaryň nyrhlaryny yzarlap, dürli operatorlaryň tekliplerini deňeşdirip bilýärler. Şeýle ýagdaý bazaryň has açyk bolmagyna, hiliň ýokarlanmagyna we bahalaryň bäsleşikli derejede saklanmagyna getirer.

Hyzmatlaryň hili mobil operatorlaryň bahalarynyň kesgitlenmegine täsir edýän iň möhüm içerki faktorlaryň biridir. Aragatnaşyk torynyň durnuklylygy, internetiň tizligi, sesiň arassalygy, ulgamyň giň göwrümli ulanyjylary göterip bilmegi, geografik çäkleriň giňligi hem bahanyň emele gelmeginde uly rol oýnaýar. Hizmat hili ýokary bolan operatorlar köplenç baha boýunça belli bir artykmaçlyga eýe bolup bilýärler, sebäbi müşderiler ýokary hiliň özi üçin goşmaça tölemäge taýýardyrlar. Emma hyzmat hili pes bolan operatorlar bazarda bäsleşige gatnaşmak üçin köp ýagdaýda bahalary peseltmeli bolýarlar. Şonuň üçin hyzmatlaryň hili bilen bahalaryň arasynda gatnaşygy düşündirmek bazaryň ykdysady mehanizmini seljermekde örän möhümdir.

Hyzmatlaryň dürli görnüşlerde teklip edilmegi hem bahanyň emele gelmegine täsir edýär. Mobil operatorlar diňe bir jaň hyzmatlaryny däl, eýsem internet paketlerini, SMS hyzmatlaryny, birleşdirilen tarif paketlerini, korporatiw müşderiler üçin ýörite hyzmatlary hödürleýärler. Bu hyzmatlaryň hemmesiniň öz aýratyn bahalandyrma mehanizmleri bar. Meselem, birleşdirilen paketler köplenç aýratyn hyzmatlardan has arzandyr we müşderiler üçin ykdysady taýdan amatly bolýar. Bu bolsa operatorlaryň bazarda müşderileri özlerine çekmek üçin dürli bahalandyrma strategiýalaryny ulanýandygyny görkezýär.

Arslan MÄTIÝEW
Türkmenistanyň Telekommunikasiýalar we Informatika Institutynyň talyby

Все права защищены

save pdf date >>> 25.01.2026